

1) 2 Rovs

שו"ת באר יצחק חלק אבן העזר סימן יח

שאלה באחד ושמו ר' יעקב שנטבע בנהר סמוך למקום שהיו עצים טאווארנע (קלעצער) נאספים ירד מחמת העצרה הנקרא טאמאואאנע, אשר ממקום שנטבע עד כלות העצים הנעצרים היה משך פרסה ויותר כמו גשר בלא הבדל נפרד ביניהם כלל משפת הנהר אל שפתו, וזה נעשה מכח מרוצת המים, וכפי דרך המורידים טאווארנע קלעצער לאספם יחד, ובעת שנטבע המנוח הנ"ל החזיק א"ע בכל כחו בעץ מהעצים הנעצרים, אמנם גלי המים לא עזבוהו להנצל באחיזתו בהעצים, ובתוך כך בעודו אחוז בעץ באו עצים מן המים העליונים מן האיספוסט להאסף יחד להעצים הנעצרים והכו בלב ר' יעקב הכאה גדולה ונדחף ונפל במים תחת העצים הנעצרים, ואח"כ בערך ג' שעות חפשו למצאו ולא נמצא, וזה ערך כמה שנים שאירע זה, ואבד זכרו, ואשתו יושבת עגונה, ונשאלתי אם יש מקום להתירה מכבלי העיגון.

תשובה בעז"ה, לפי מאי דקיי"ל בדמים שאין להם סוף לא תנשא א"כ אין להקל בזה ולהתיר מחמת ש"ל דכיון דהיו העצים נעצרים כמין גשר שלא ה' לו מקום לצאת בערך פרסה, א"כ הוי כמו מים שיש להם סוף, משום דהא מבואר ברש"י דיבמות (ק"כ ע"ב) ד"ה מן הארכובה ולמעלה כו' דחיישינן שמא יצא מהמים ברחוק פרסה או יותר, א"כ עדיין יש לחוש שמא יצא להלך מן מקום העצים הנעצרים שה' בערך פרסה ועדיין לא יצאנו מחשש מים שאין להם סוף...

ענף ה. לכן לפי מאי דנתבאר דבנפילה מעשרה טפחים הוי בחזקת שנתרסקו אבריו, וכיון דמבואר ביו"ד (סי' נ"ח סעיף ב') ובטור (שם) דאם הכה באבן או נפל דבר קשה על הבהמה דינה כנפילה וכמש"כ הלבוש להדיא ואין מחלקין ביניהם כלל, ואף בפחות מעשרה טפחים משום דגם בנפילת הבהמה פחות מעשרה חיישינן וכמש"כ התוס' (בחולין דף נ"א) בד"ה נפל לארעא כו' אם באה הנפילה מחמת הכאת חבריו, וה"ה אם נפל דבר קשה עליו משום דאין שייך בזה לומר חי נושא א"ע כמבואר שם, רק דבעי אומדנא דיהא בו כדי להמית כמש"כ הש"ך שם ושאר אחרונים, א"כ בנ"ד דבאו פתאום הטאווארנע קלעצער מן האיספוסט והכו נגד לבו בעת שהי' מתאמץ על הקורה להציל את עצמו כמבואר בגב"ע, ולפי מה שידוע שהקלעצער הבאים מהמים העליונים מן האיספוסט למקום העצים הנעצרים יש בהם כח גדול הרבה יותר מן הבאים ע"י כח אדם, ויש בהם כדי להמית בוודאי לכל אדם ע"פ אומדנא הברורי לכל, ובפרט בהכאה נגד לבו כמבואר בסנהדרין (דף ע"ט) במשנה שם דיש בה כדי להמית, וכן ברמב"ם (פ"ג מה' רוצח) שכתב דאינו דומה מכהו על לבו למכהו על מתניו, וכן באה"ע (סי' י"ז סעיף ל"א) מבואר דמקום שהנפש יוצאה בו היינו לבו או מוחו או בני מעיו, וכדאיתא בב"ק (דף צ') דאומדנא הוי' על מה הכהו אם על שוקו או על צפור נפשו וזהו תנוך שנגד הלב כפי' רש"י שם, וגם נגד המעיים יש לחוש מחמת ריסוק בני מעיו ושאר אברים הפנימים. וכבר נתבאר דבמה שיש בהם כדי להמית דבבהמה היא טריפה כדן נפולה מחמת דהיא בחזקת שנתרסקו אבר' בוודאי ע"פ רוב, וכיון דנתבאר דבנפילה שוה בהמה לאדם אף לשיטת ר"ת כנ"ל א"כ יש בנ"ד לסמוך להתיר האשה מחמת הרוב, שנתרסק בוודאי לבו או שאר אברים הפנימים בתוך חללו, וכה"ג הא לא חי אף באדם וכן"ל ועוד יותר י"ל לפי המבואר ברמב"ם (שם ובסנהדרין) דהמכה חבריו באבן שיש בו כדי להמית חייב מיתה, וכן איתא בספרי (פ' מסעי) דהשליך עליו קורות או כלונסאות חייב מיתה, וכן מבואר עוד בספרי דאם גלגל על הנרצח סלעים ועמודים חייב מיתה משום דבכל הנך יש בהם כדי להמית, ולכן ממיתין את הרוצח, אלמא דיש בהם כדי להמית ע"פ רוב, דאל"כ איך ממיתין את הרוצח הא ספק נפשות להקל, וה"ה בטאווארנע קלעצער הנ"ל דכח גדול יש במים העליונים יותר מן הבאין בכח אדם דמבואר בספרי דיש בהם כדי להמית...

ולכן כיון דנטבע במשאל"ס, וחזקת א"א הא נסתלק' מחמת רוב הנטבעים אין נמלטים כיון דשהו עליו שיעור שתצא נפשו, ואין כאן רק מיעוט דמיעוטא כמש"כ הראשונים והתוס' דחז"ל חשו מחמת ערוה ולכן בדיעבד אם ניסת לא תצא, ע"כ ביש רובא אחריני דמת מחמת הקלעצער יש לנו לסמוך ע"ז כיון דחזקת א"א נסתלק' מחמת רוב דנטבעים כו' כנ"ל, ואף דמבואר בש"ס יבמות (דף קכ"א) דבצורבא מרבנן דיש לומר אי איתא דסליק קלא אית לי' החמירו חז"ל, עכ"ז הא מצינו דגם בחומר ערוה הקילו חז"ל לסמוך על הרוב ולא גמרינן מן משאל"ס לשאר מילי, די"ל דוקא במה שגזרו בפ' גזרו ולא בשאר מילי, ומוקמינן על דבר תורה דסומכין על רובא, ולא החמירו חז"ל לחוש למיעוטא כדחזינן בקטן וקטנה דס"ל לר' מאיר לא חולצין ולא מייבמין ורבנן פליגי עלי' משום דלא חשו למיעוטא, ואי נימא דבכל מקום ילפינן מן משאל"ס לחוש למיעוט, במקום חומר ערוה א"כ התם בחשש שמא תמצא איילונית או ימצא סריס דהוי אשת אח שלא במקום מצוה ובכרת ה' לחז"ל לחוש למיעוט, וע' בתוס' (יבמות ל"ו ע"ב) בד"ה הא לא שהא כו' דכתבו התוס' שם גבי לא שהא הולד שלשים יום משום דחשו חז"ל למיעוט ואע"ג דשמא התם משום ערוה החמירו כו' עכ"ל, היינו דוקא גבי יבמה לשוק דזה לא מקרי דבר שבערוה משום דלא הוי רק בלאו משא"כ איסור אשת אח שלא במקום מצוה ודאי דהוי ערוה, א"כ מדמצינו דלא חשו חז"ל למיעוט התם ולא חשו שמא תמצא איילונית, [וזהו מקורו של כולי הש"ס דקיי"ל כרבנן הנ"ל דלא חיישי למיעוטא, וכן מצינו רבות בש"ס דסמכו ג"כ באיסור א"א על רובא ולא החמירו חז"ל לחוש למיעוטא, והא דמשאל"ס וגוסס דמצינו דהחמירו חז"ל לחוש למיעוטא היינו דוקא היכא דמצינו בפ' גזרו בהנך לחוש למיעוטא דנמלטינן ואינן נטבעים, אבל למילף מזה לשאר מילי לא ילפינן כידוע דתקנתא מתקנתא לא ילפינן ואין למדים דברי סופרים מדברי סופרים בבנין אב], וכיון דמצינו בשאר מילי דסמכו חז"ל על הרוב אף במקום ערוה וכדמצינו ביבמות (דף קכ"א) מחילה של דגים לא שכיחא, לכן בנ"ד יש להקל ע"פ רוב דודאי נעשה טריפה וטריפה אינה חי' י"ב חודש...

ענף י. שבת וראיתי במש"כ לעיל דבנפל עשרה טפחים יש להתיר אשתו משום רוב, דיש להוכיח דגם בכה"ג אין להתיר, דהא חזינן ביבמות (קכ"א ע"א) בנפל לגוב אריות אין מעדין עליו ובנפל להפירה מלאה נחשים מעדין עליו וכן תני התם דנפל לכבשן האש מעדין עליו, וע' ברש"י (שם) שכתב דגוב אריות רחב הוא ואינו עומד עליהן, ובודאי מקרקעית הגוב יש יותר מעשרה טפחי עד למעלה ואפ"ה לא התירו משום נפילה, וכן בנפל לכבשן האש דאף דמעדין עליו עכ"ז הא היתר הוי משום שדנין שמן הסתם נשרף ולא משום נפילה, אלמא דל"ד במשאל"ס אבל גם בהאי רוב החמירו חז"ל לחוש למיעוט משום חומרא דא"א, אך יש לדחות משום דל"ל דמירי באופן שאין בו משום נפילה כגון שיש בהגוב ובכבשן סולמות או מדרגות לירד בהן ולכן אין בו חבט עשרה, אבל היכא דיש בו חבט עשרה יש להתיר משום נפילה, אבל ז"א, + דזה לא מקרי נפל ועוד+ דהא הנ"י (פרק ט"ו דיבמות) כתב דהך כבשן האש מיירי שהוא עמוק ואינו יכול לעלות ממנו, וכ"כ הרשב"א בחידושו והה"מ (פי"ג מה' ג' הי"ז) ע"ש, אלמא דמירי דאין לו במה לטפס ולירד, דאל"כ הא יש לו עצה איך לעלות ממנו, וכן ראיתי ביש"ש (פרק ט"ו ביבמות סי' ג') דכתב דאם נפל מן הגג לא מהימנא לומר דמת משום דאמרינן דאמרה בדדמי, אלמא דמצד נפילה לבד אין להתיר, **ומוכח מכ"ז דבכל רוב החמירו חז"ל לחוש למיעוט**, ואפשר דזוהי כוונת התוס' (שם קכ"א ע"א) בד"ה ולא היא כו' שכתבו דאע"ג דרובייהו צורבא מרבנן אי איתא דסלוקי קלא אית לי מ"מ לא חיישי לאותו הרוב כמו רוב גוססין כו', וקשה למה להתוס' להביא ממרחק, ומדוע לא הוכיחו מהא דמים שאל"ס דחיישי למיעוט, ולפמש"כ ניחא, ד"ל דכוונת התוס' להוכיח דלא נימא כמש"כ לעיל דרק במשאל"ס החמירו ולא בשארי מקומות, ע"ז הוכיחו מן גוסס דגם בו מצינו דחשו למיעוט, **אלמא דבכל דוכתי החמירו חז"ל לחוש למיעוט**, א"כ ה"ה בצורבא מרבנן, אך היכא דנפל למים שאל"ס ובצירוף עוד רוב הנ"ל יש מקום להקל, משום דהא התוס' (שם /בימות/ ל"ו ע"ב) בד"ה הא לא שהא כו' כתבו דחיישינן למיעוט המצוי כמו במשאל"ס וגוסס, אלמא דדוקא למיעוט המצוי חיישי ולא למיעוט שאינו מצוי, רק בבכורות (כ' ע"ב) כתבו התוס' בד"ה חלב פוטר כו' בשם ר"ת דס"ל דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה דקשה אמאי במשאל"ס קי"ל דאם ניסת לא תצא ואמאי לא נימא סמוך מיעוטא כו' ותי' משום דהוי מיעוט שאינו מצוי יעו"ש, אבל ביבמות הנ"ל כתבו בשם ר"י דמים שאל"ס הוי מיעוט המצוי, וראיתי במרדכי (סוף יבמות) שהקשה אמאי לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה דא"א ואמאי אם ניסת לא תצא ותי' דמשום עגונא הקילו או משום דהוי מיעוט דמיעוטא עכ"ל...

ולשיטת הר"י ביבמות הנ"ל דס"ל דדוקא למיעוט המצוי חיישי ולא למיעוט שאינו מצוי, א"כ י"ל דהיכא דיש לנו סיוע מן רוב א' זולת הרוב דנטבעים במשאל"ס דבכה"ג הוי המיעוט מיעוט דמיעוטא, מכש"כ ברוב וחזקה דמבואר ביבמות (דף קי"ט) דמקרי המיעוט מיעוט דמיעוטא כש"כ רוב דעדיף מחזקה **ודאי דמקרי מחמת תרי רובא מיעוט דמיעוטא ולא חשו חז"ל כה"ג...** משא"כ היכא שבעת שנוולד הספק להאשה היו לפנינו תרי רובא ביחד לברר דמת כיון דהוי מיעוט דמיעוטא כנ"ל בכה"ג לא חשו חז"ל, וכמש"כ הר"י בהדיא דדוקא במיעוט המצוי החמירו חז"ל משום חומרא דא"א אבל לא במיעוט שאינו מצוי.

וכן מוכח משיטת הרשב"א והר"ן ושו"פ דס"ל בהא דקדושין ברוב מסבלי והדר מקדשי דחיישינן למיעוטא הוי הטעם משום דמנהג עשוי להשתנות [והובא בביאור הגר"א זצ"ל (סי' מ"ה סק"ה יעו"ש)], אבל לולא זה לא חשו למיעוטא, ואף דבאמת מצינו דבמשאל"ס החמירו חז"ל משום חומרא דא"א, בע"כ מוכח דהיכא דיש רוב וחזקה היתר דהוי המיעוט מיעוט שאינו מצוי לא חיישינן, א"כ ה"ה בנ"ד דיש תרי רובא דהוי המיעוט מיעוט דמיעוטא ודאי לא חשו חז"ל...

אך סברת הפ"י שכתב דשאני במשאל"ס דיש תרי חזקות היא סברא נכונה כסברת הריב"ש (סי' שע"ט) [הובא' בנו"ב (מה"ק סי' מ"ג) ע"ש], א"כ לפ"ז י"ל דאף לשיטת התוס' בבכורות דאף למיעוט שאינו מצוי ג"כ חשו חז"ל הטעם משום שתי חזקות הנ"ל, ולכן היכא דיש עוד רוב זולת הרוב דמשאל"ס לא החמירו חז"ל, **משום די"ל דהרוב הב' מסלק לחדא חזקה עכ"פ דהא רוב עדיף מחזקה, ולא נשארה רק חדא חזקה ונגד חדא חזקה לבד י"ל דלא החמירו, כיון דמשאל"ס לא הוי רק מיעוט דמיעוטא לשיטת התוס' בבכורות הנ"ל, ולא מצינו בכה"ג דהחמירו חז"ל לחוש למיעוט שאינו מצוי, ובאין לנו ראי' להחמיר בזה הבו דלא לוסוף עלה, אך משיטת התוס' בקדושין גבי סבלונות דהוכיחו לאסור ברוב מסבלי והדר מקדשי מהא דמשאל"ס מוכח דלא ס"ל סברת הפ"י הנ"ל, משום דלסברתו קשה על ראיית התוס' הנ"ל לסבלונות, הא גבי סבלונות ליכא אף חדא חזקה לאיסורא, רק אדרבה יש חזקה היתר ורוב, דברוב וחזקה נחשב המיעוט למיעוט דמיעוטא כנ"ל, ומ"מ ס"ל להחמיר, ומ"מ היכא דיש עוד רוב לרוב דמשאל"ס ואף זולת הרוב הב' לא הוי רק מיעוט דמיעוטא וחשו חז"ל, מ"מ היכא דיש עוד רוב ב' לא חשו... ומצאתי בקהלת יעקב (סי' ט') שכתב בשם הגאון מוהר"ח זצ"ל מוואלוזין **בא' שנפל מהגשר על הקרח ואח"ז נפל למים שהתיר מטעם תרי רובא בהסכמ כל חכמי ווילנא** ע"ש, אך לא הביא ראי' כלל, וב"ה שזכיתי לכונן לדברי הגאון הנ"ל, וע"פ ראיות ברורות הנ"ל בעז"ה...**

ועוד י"ל דתרי רובא לא מהני רק אם חד רוב משווי את המיעוט למיעוט דמיעוטא כמו ברוב דמשאל"ס, וי"ל דהא שאמרו מחילה לא שכיחא היינו דלא שכיחא כלל והוי מיעוט דמיעוטא, ושפיר כתב הקהלת יעקב להקל בתרי רובא, דכיון דבעת שנוודע ונוולד הספק להאשה היו אז תרי רובא ביחד, בכה"ג לא חשו חז"ל להחמיר.

ולכן בנ"ד דיש לדון להרוב כמו בנפולה דזה מועיל להצטרף להרוב דמשאל"ס, דגם זולת הרוב דנפילה לא הוי רק מיעוט דמיעוטא, ואפילו אי נימא דאינו דומה לנפולה כל כך, עכ"ז הא נתבאר (ענף ח') דיש לדון דזה מקרי יש בו כדי להמית ע"פ הרוב לדברי הרמב"ם (פ"ג מה' רוצח), וגם יש לדון ס"ס בנ"ד כמו שנתבאר (ענף ט') דגם זה מועיל להצטרף להרוב דמשאל"ס, דהא ס"ס ג"כ הוא מדין רוב, וכש"כ לשיטת האחרונים דס"ל להתיר בעגונא משום ס"ס, וחזקה איסור לא שייכא בנ"ד מחמת הרוב דמשאל"ס, וגם יצא לנו מכל מה שנתבאר דבהך עובדא דקהלת יעקב הנ"ל באחד שנפל מהגשר על הקרח ואח"ז להמים דיש להקל ע"פ הראיות שהוכחתי בעז"ה, גם יש לדון דנ"ד מקרי משאל"ס ע"פ מש"כ הב"ה בתשובה (סי' ע"ט), אכן מחמת טרדותי לא יכולתי להאריך בפרט זה, ולכן סמכתי להקל ע"פ היתר שנתבאר, **ובפרט שאבד זכרו מכמה שנים שלא נשמע ממנו**, וכמש"כ

הוא מן דין רוב וכמש"כ הרשב"א וכיון דחזינן דהחמירו חז"ל לחוש למיעוטא במשאל"ס א"כ אמאי מהני ס"ס. וכה"ג כתב הכ"מ ה' מעשר פ' י"א ה' י"ג דלא מהני ספק ספיקא בדמאי כיון דהחמירו חז"ל לחוש למיעוטא בהו ה"ה דמחמירין בס"ס. וע"כ מוכח דדוקא היכא דמצינו דהחמירו חז"ל בפירוש שאני אבל אין למדין מזה על מק"א. ע"כ שפיר סמכו הפוסקים להקל בעגונא עפ"י היתר ס"ס כיון דלא מצינו בפירוש דהחמירו חז"ל בזה...

יט. ולפי מה שנתבאר דהיכא דיש תרי רובא דבזה לא החמירו חז"ל. והנה לפי מש"כ לעיל לחלק דהיכא דלא נודעו תרי רובי בבת אחת דבזה י"ל דהחמירו חז"ל כמו בהך דצורבא מדרבנן ביבמות (דף קכ"א). אבל היכא דנודעו תרי רובי בב"א דבזה לא החמירו חז"ל. וכן לפמש"כ לעיל ד"ל דהיכא דיש רוב מה דלא מצינו דהחמירו חז"ל בי' דאנן מעצמינו אין לנו להחמיר מדעתנו וכמו שהארכתי לעיל. א"כ בנ"ד לפי מש"כ מעכ"ת דיש בנ"ד תרי רובי דנודעו בב"א להאשה וגם הא רוב השני דלפי מה שנתבאר בג"ע לא היו יכולים להמלט מהשריפה כי אם ע"י מילתא דלא שכיח כלל והרוב השני הנ"ל לא הוזכר כמותו בהש"ס והארכתי בזה עפ"י המבואר באה"ע סי' י"ז סעיף למ"ד בנפול לתוך כבשן האש כו' ובמה שכתב הח"מ שם ס"ק נ"ז בנפול לתוך מדורה כו'. אך אין אנו צריכין לזה לפי המבואר בהגב"ע כנ"ל. וכן העיקר נ"ל דהיכא דנודעו תרי רובא ביחד דאף דברוב אחד מהם לבדו החמירו חז"ל עכ"ז בנודעו תרי רובא ביחד אין לנו להחמיר. ע"כ בנ"ד דעתי מסכמת להיתירא כיון דנודעו תרי רובא ביחד.

ענף ד. כ. וכן נשאלתי מקרוב מק' לונדון ע"ד שני עגונות שבעליהן נסעו מלונדון לאפריקא בקיץ תרמ"א ואח"ז נודעו להן כי הספינה שהיו שם בעליהן של העגונות הנ"ל נטבעה הספינה ושהו עליהן שיעור שת"נ וכפי המבואר בהגב"ע. והיו לבעליהן שלום עם נשותיהן. א"כ יש לנו חומרת חז"ל מה דהחמירו במים שאין להם סוף. והיה לי הרבה צדדים להיתירא. וצד אחד להיתירא כתבתי עפ"י מש"כ בספרי באר יצחק סי' י"ח וכמש"כ לעיל דהיכא דיש תרי רובא דנודעו בב"א להאשה דבכה"ג לא מחמירין. ולפ"ז יש לדון מילתא חדתא בעיגונא דאיתתא ובהומרת משאל"ס. והוא דהחתם סופר בס' נ"ח ובס' ס"ה כתב דיש לדון דעתה נשתנה הזמן מבזמן שהי' בזמן הש"ס. דבזה"ז קביעי בי דואר בכל המדינות וטעלעגראפין וע"כ אילו הי' הנטבע עולה מן הים אף אם הי' בקצה ארץ הי' מודיע לביתו ע"י אגרת או ע"י הכותבי עתים. ועדיף ביותר ממה דרב אשי בעי למימר בצורבא מרבנן וגברא רבא להתיר משום דקלא אית לי' כו'. וכעין זה מבואר בתה"ד סי' קל"ט ובק"ע סי' רכ"א. [ועיין בכתובות (דף כ"ב ע"ב) ברש"י ד"ה באומרת ברי לי' כו' וקצרת]. ולפי דברי החתם סופר הנ"ל יש לנו בכל הנטבעים במשאל"ס בזמן הזה תרי רובא המבררים לנו דהאיש שאנו דנין עליו דנטבע ולא ניצול. א' דהא הנטבעים בים ושהו עליו שיעור שת"נ יש לנו רוב דאינם ניצולים ובוודאי מת. ורוב שני המברר לנו דלא ניצול משום דאם הי' דסליק קלא אית לי' והי' מודיע לביתו ע"י מכתב וטע"ג כנ"ל.

כא. א"כ לכאורה הי' מקום להקל בזה"ז בכל משאל"ס. אך באמת אין לנו להקל בזה אף בזמה"ז עפ"י מש"כ לעיל ובספרי באר יצחק שם דלכן החמירו בהש"ס גבי צורבא מרבנן משום דלא נולדו השני רובי ביחד. וה"ה בכל הנטבעין אף בזמן הזה דיש לנו עוד רובא וכסברת החתם סופר. דמ"מ הא רוב הנטבעין מתים נולד מיד בעת דנטבע. והבירור ע"י הרוב השני בא לנו לאחר זמן דהיה שיעור וזמן שייגיע לנו איזה ידיעה ממנו ממקומו אי' הוא לאחר שניצול מן המים וע"כ החמירו חז"ל בזה כיון דלא נודעו שני רובי ביחד כנ"ל. א"כ ממילא יש לנו לדון דהיכא דבעת דנודעו להאשה בבירור עפ"י גב"ע דהספינה שהי' בעליהן שם דאותו הספינה נטבעה ושהו עליהן שיעור שת"נ דאז נודעו להנשים הרוב הזה ובאותו הזמן דנודעו להן זה היה אז זמן רב לאחר שנטבעו והי' אז זמן הראוי שהי' יכול להגיע להן ידיעה ע"י מכתב מבעליהן והן ע"י כותבי העתים והטעלעגראמין. א"כ בכה"ג קרינן דנודעו להנשים העגונות שני רובי ביחד דבזה לא החמירו חז"ל בחומרא דמשאל"ס וכמש"כ לעיל. ואף שהוא מילתא חדתא ולא הוזכר בשום פוסק כזה עכ"ז יש סמך גדול לצרף זה להיתירא וכמו שראיתי בתשובת מהר"ם פדוואה סי' ל"ו שכתב בזה"ל חזינא קמאי דקמאי שבקשו עלילות להקל במשאל"ס רק שנמצאו קצת ראיות לעלילותם וכי' עכ"ל. ולכן שפיר יש לנו לדון הך מלתא חדתא שכתבתי דהיכא דבעת דנודעו להאשה הי' אז הנך שני רובי ביחד דיש לזה מקור מהש"ס וכמש"כ בספרי ולעיל דבכה"ג אין לנו להחמיר במשאל"ס...

כג. והנה בספרי באר יצחק ח' אה"ע סי' א' ענף ה' הוכחתי דטענת חזרה מדעתו הראשונה הוי חשש רחוק. ואף היכא דיכול עפ"י דין לחזור מן הבטחתו דמ"מ אין לחוש לשמא חזר מן הבטחתו ומוציאין ממון מהמוחזק ע"י הך סברא דחשש שמא חזר בו הוי טענה גרוע ואינו נאמן אף דאומר ברי לי דחזרתי מן הבטחתי. וכן כתבתי בספרי נחל יצחק סי' ע"ח סעי' ב' ענף ה' דחזרה מן הבטחתו הוי חשש רחוק למאוד ומוציאין ממון ע"י זה הסברא ועדיף מרובא דהא אין הולכין בממון אחר הרוב דמעלת חזקת ממונא עדיף מרובא. ואילו בזה הסברא דאין לחוש לשמא חזר מן הבטחתו ע"י"ז מוציאין ממון מן המוחזק וכמש"כ בספרי שם בארוכה. ע"כ היכא דיש לדון סברא זו זה עדיפא אף מן רוב גמור. ולכן בנ"ד דבעליהן כתבו לנשותיהם ובניהם מן קייפטאן בהבטחה נאמנה ובאה"ר ובכלות הנפש שתיכף כשיגיעו לפארט עלייזעבעט יכתבו כ"א אגרת לאשתו בארוכה. וע"כ זהו הוכחה רבתא דלא ניצולו מן הים דאם אי' דניצולים בודאי היו מקיימין הבטחתן הנאמנה ולא היו חוזרין מהבטחתם. ומלבד דזהו בכלל מחוסר אמנה ושארית ישראל כו'. אין זה דרך הנימוס עפ"י חוקי דרך ארץ והנהוג ע"פ הטבע להיות בוגדים בנשותיהן ובניהם ולהיות חוזרין מהבטחתם. ולכן כיון שנתבאר דהיכא דיש הוכחה רבתא דמתו ולא ניצולו דהיכא דלא נתבאר מן הש"ס דהחמירו בכה"ג אין לנו להחמיר מדעתנו ומעצמינו ויש לסמוך ע"ז להקל. רק ההוכחה כעין הך דאמר רב אשי דבצורבא מרבנן אם אי' דסליק קלא אית לי' בזה מצינו דהחמירו חז"ל. אבל ההוכחה דיש לנו מן הבטחתם דהבטיחו לנשיהם זה מקרוב בדרך הילוכם על הספינה שיכתבו אגרת להם מיד כשיבואו לפארט עלייזעבעט. בזה ההוכחה לא מצינו בהש"ס דהחמירו בזה ג"כ ע"כ יש לנו לסמוך ע"ז

ההוכחה דהא נתבאר דחזרה הוי חשש רחוק ואין בזה מיעוט המצוי משום דאם ה' בזה מיעוט המצוי א"כ לא ה' מוציאין ממון על סמך הסברא דחזרה הוי חשש רחוק דהא אין הולכין בממון אחר הרוב.

כד. ועוד דהא ע"י הך סברא דחזרה הוי חשש רחוק וגם ע"פ הרוב דיש לנו לפנינו הרוב הנטבעים דאין ניצולים דבזה הוי המיעוט נחשב למיעוט שאינו מצוי ע"י הנך תרתי היינו הרוב הנטבעים הנ"ל כיון דשהה עליהם שיעור שת"נ וגם הך דחזרה מדעתו הראשונה הוי חשש רחוק. וכיון דלא מצינו להדיא דהחמירו חז"ל בכה"ג אין לנו מדעתנו להחמיר... ולכן כיון דלא נודעו טביעת הספינה הזאת רק בזמן רב לאחר שנטבעה וקרינן בזה דנודעו הנך תרי רובי ביחד להנשים וכמש"כ לעיל. וגם מהסברא דערך שבוע א' מקודם שנטבעה הספינה כתבו מכתב לנשיהם ובניהם כנ"ל. דיש לסמוך ע"ז להקל ולא להחמיר בכזה לחומרת משאל"ס כיון דשהו עליהם שיעור שת"נ. כדמצינו דהקילו בזה וכמש"כ לעיל בשם תשובת מהר"ם פאדוואה סי' ל"ו שכתב בזה"ל חזינן דקמאי דקמאי שבקשו עלילות להקל במשאל"ס רק כשימצאו קצת ראיות לעלילותם כו'. דע"כ יש לנו לסמוך על מה שהראיתי לחזק הנך תרי רובי דנודעו ביחד. ועוד דחזרה מדעתו הראשונה הוי חשש רחוק דע"י צירוף כל הנ"ל יש לסמוך להקל. ועפ"ז חזקתי במ"א דברי הט"ז והב"ש בס"י י"ז ס"ק צ"ה במה שהתירו באחד שהלך על הגליד כו' די"ל בזה ג"כ הטעם דלא מצינו כה"ג דהחמירו חז"ל בזה וקצאתי...

ויש לנו לצרף למה שראיתי בתשובת שבות יעקב ח' ג' סי' ק"ג שכתב להקל ולהלכה ולא למעשה במשאל"ס בעגונות רכות בשנים ורדופות להנשא ואין במציאות להשיג עדות אחרים המועילים דבזה אף לכתחילה הוי כמו דניסת בדיעבד דלא החמירו חז"ל בכזה. ונ"ד הוי העגונות רכות בשנים וטפלי תלוי בהם ורדופות להנשא. ואף דהשבות יעקב לא סמך ע"ז למעשה עכ"ז יש לצרף לאיזה צירוף סברתו למה שכתבתי לדון להיתירא ע"פ הסברות דנתבאר בעז"ה. ובצירוף שיטת הר"א מורדך שהובא במרדכי להקל במשאל"ס לאחר שנה שנאבד זכרו. וכש"כ בנ"ד שזה כמה שנים שנאבדו זכרון בעליהן. ע"כ דעתי מסכמת להיתירא וכפי דעת כת"ר. ובצירוף עוד דעת רב גדול אחד מפורסם. ובאעה"ח יום ג' סיון תרל"ו לפ"ק.

שו"ת חתם סופר חלק ג (אבן העזר א) סימן נח

תיתי שלמא רבא משמילי ל"נ הרב המאה"ג הותיק המפורסם כקש"ת מהו' אברהם נ"י אב"ד ור"מ דק"ק קאמארהן יע"א. מכתבו הנעים הגיעני ביום שמחת תורה וכה אמר מעלתו גופא דעובד' באיש ואשתו מבני קהילתו עברו מעברה לעבור נהר ואגע דאנע ועל המעברות עוד בני אדם ובהמה רבה ויהי בעברם נפל האיש למים ולא ראוהו עוד ואמרה האשה שיש לה בו סימן ב' כתמי עדשים א' בעקבותיו וא' בצלעותיו וגם המפתח הארגז של סחורה ה' אתו עמו בנפלו למים והי' ט' ימים אח"ז נמצא איש אחד בנהר סמוך לעירו כמו מיל חבול ופצע בפניו באופן שלא הי' להם בו שום טביעת עין אך הקברנים מצאו בו אותן כתמי עדשים במקומות ההמה שאמרה האשה וגם המפתח של הארגז נמצא אתו עמו וגם הי' להם היכר בטלית קטן עם ציצית שהי' מלוכש ומעלתו נ"י חתר למצוא היתר וכל ספרי צדיקים היו פתוחים לפניו והאריך קצת למעניתו וביקש ממני לעיין גם אנכי למצוא היתר להעלובה הנ"ל.

ואני טרם אחלה לדבר צריכתי לעיין אי קיימי הך אתתא בספק איסור דאוריית' או דרבנן אחר כך נעיי' מה יהי' עלי' מסימני גופו מב' כתמי עדשים ואח"כ מסימני כליו מפתח וטלית קטן וה' אלקי' יעזור לי ויתמכני ומכל מכשול וטעות יצילני ועל האמת יעמידני. הנה לכאורה מבואר מאד דמים שאין להם סוף איסורא דרבנן בעלמא הוא דמשום כן אי נשאת לא תצא וא"כ כל ספק שיוולד אח"כ יש לנטות ולהקל ובלא"ה בעיגונא דאתתא כח דהיתרא עדיף אך כל זה אי שהה שיעור יציאת נפש דבמים שיש להם סוף כה"ג שרי אפ"ל לכתחלה ובאין להם סוף רבנן חשו שמא עלה ממים במקום אחר נגד הרוב כמ"ש תוס' ספ"ק דב"מ ד"ה איסורא מממונ' וביבמו' קכ"א ע"א ד"ה ולא היא וע"ש ע"ב ד"ה אין מזכירין וכו' אך אם לא שהו בכדי יציאת הנפש כ' בתשו' המיוחסת סי' קכ"ח להדי' דהוה ספיקא דאוריית' כספינה שנשברה בים שנותני' חומרי חיים וחומרי מתיים והביאו הב"י סי' י"ז ססל"ה ורמ"א בהג"ה שם סעי' ל"ד ויעיי' שם בב"ש ס"ק ק"ה והנה בדברי מעלתו לא נזכר מזה כלל ששהו עליו בכדי יציאת הנפש. ועוד נ"ל כיון שלא נזכר כלל בדבר השאלה מי המעיד בנפילת המים משמע בודאי שלא הועד עליו אלא מהאשה בעצמה שהי' עמו על המעבורת ואנשי' אחרי' אפשר שהי' א"נ ולא הסיחו לפי תומם וא"כ אפ"ל אמרה להדי' ששהת' בשיעור יציאת הנפש נ"ל דלא מהימנת משום דאמרה בדדמי דמים כמלחמה דמי וטעתה בשיעור יציאת הנפש ואע"ג דעד אחד במלחמה אי מהימן או לא הוא איבעי' דלא איפשטי' ביבמו' קט"ו ופסקו הרי"ף לקולא והתם מדמי' מים למלחמה היינו ע"א דעלמ' משום דאפשטי' דלא אמר בדדמי' וגם אינו משקר (ועיי' מ"ש פני יהושע בקידושין ס"ג ע"ב) אבל אשה בעצמה דאמרה בדדמי' ולא מהימנית במלחמ' ה"ה דלא מהימנית במים היכי דשייך בדדמי' והכא איכא למטעי בשיעורא דיציאת הנפש...

נמצא לפ"ז בנ"ד הו"ל ספיקא דאורייתא כך הי' נ"ל לכאורה והאמת כי ביש"ש פרק י"ד דיבמות סי' ז' משמע קצת דלא שייך בדדמי' בשיעור יציאת הנפש אבל מה אעשה וראי' ברור' יתנו עידיהן ויצדקו.

ואמנם בכל זאת נ"ל דליכא אלא חששא דרבנן בעלמ' דהרי מעיקרא מטעם רוב אתאינן עלה רצוני לומר דבשהה עד שיעור יציאת הנפש אכתי לא שרי מדאורייתא אלא מטעם רוב שאינם עולים משם ומשו"ה כי לא שהו עליו באותו השיעור הו"ל ספק שקול וה"ל איסורא דאוריית' וא"כ כי איכא רובא אחריתי אע"פ שלא שהה שיעור הנ"ל מ"מ ה"ל דרבנן דמה לי הך רובא או הך רובא והנה נלע"ד דכל זה הי' בימיהם דהי' שייך לומר ב' חששות או שהמים הובילוהו מרחוק לנוד וא"א שיועד הדבר לבני ביתו ומכ"ש בים דגלי אשפילוהו כביבמו' קכ"א ע"א או שע"י החבלה נחסר ממנו אבר ובוש לחזור אל ביתו כעובדא דגברא חרוכא דשדי פיסת ידא ביבמות ק"א ע"א וכהפוסקים כרבא שם.

והנה בנ"ד בים לא טבע דנימא גלי אשפילוהו והובילוהו מעבר לנהר גוזן וכה"ג ורק חשש ששט על ידי שיבולת הנהר אל מקום פלוני אלמוני וידוע שלע"ע נשתנו הזמני' בענין זה ממה שהי' במיהם **שעתה קביע בי דואר במתא בכל המדינות הידועות ואפילו מארצות תוגרמה מגיע הכתב אלינו בזמן קצר מאוד ואלו הי' עולה מהמים בכל מקום שהוא הי' מודיע לביתו ע"י איגרת ואו הי' מפקיע הקול אפי' ע"י מגיד חדשות שקורין צייטונג/עותן/ והנה ביבמות קכ"א בעי רב אשי למימר דצורבא דאית לי' קלא שרי' אפי' לכתחל' במשאל"ס ואע"ג דלית הלכתא כוותי' בהא היינו להתיר לכתחלה ועוד אפשר דלא נתפשט הקול בכל מקום אבל השתא בזמנינו א"א שלא יתפשט הקול ע"י ב"ד דקביע א"כ לכ"ע בדיעבד עכ"פ אם נישאת לא תצא ולכתחלה נמי ליכא אלא איסורא דרבנן.**

וכן חשש השני שמא מחמת כיסופא ערק ואזל לעלמא גם זה נשתנו הזמנים דברי לנו אפי' אי נשברו כל איבריו הי' בא או מודיע לבני ביתו ולא הי' בזה שום כיסופא וגדולה מזה כ' רש"י בכתובות כ"ב ע"ב גבי ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת ונישאת לא' מעידי' ואומרת ברי לי לא תצא פי' ברי לי שאם הי' קיים הי' בא וע"כ צ"ל שברי לה שאם נמי הי' מחוסר אברים במקום שהוא מ"מ ברי לה לפי טבעו ומהותו שהי' בא והר"ן נמי דפליג התם וכל אפירש"י שאינו מחזור שאין זה ברי דכיון שאינה יודעת בבירור אכתי באשם תלוי קאי היינו התם דאיכא עכ"פ ב' שאומרים לא מת ואיך נכשישם ע"פ ברי כזה ועוד דאית לן לאוקמי גברא בחזקת חי דאפי' רוב חולים לחיים אבל הכא שנפל למים לפנינו ונותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים והוה ספק שקול מיהת וכיון שברי לכולנו שבוה"ז אלו הי' קיים הי' בא ולא הי' נמנע מחמת כיסופא לכל הפחות הי' מודיע הדבר בכתב לבני ביתו ונהי דמ"מ יש לתת סבות המונעות מכל הנ"ל וא"א להתיר האשה בכך מ"מ אותן הסכות אינן אלא מיעוט וא"נ נניח דהוה מיעוט המצוי מ"מ רובא לאו הכי הוא ומצורף לזה דהא עכ"פ נודע לנו בברור לפי טבע הענין דבשעת מעשה לא זז משם זמן רב וחפשו הספני' חפש מחופש להוציא ולא עלה בידם כי דרכם עתה בזמנינו וה"ל כאלו נודע לנו בברור ששהו כדי יציאת הנפש וצירוף כל הסברות הנ"ל מועילות לפע"ד להוציא האשה עכ"פ מחשש איסורא דאורייתא וליכא אלא איסורא דרבנן וגדולה מזו במרדכי דסוף ביבמות סי' צ"א תשוב' מהר"א מורדן שרצו הגאונים' להתיר אשה במשאל"ס באומדנות ונסתייעו מסברא ר"א בצורבא מרבנן ונהי דפליגי התם היינו להתיר לכתחלה דרבנן החמירו ע"ש אבל מן התורה שרי בוודאי כנלפע"ד ברור בעזה"י. ועתה נבוא אל השני' לדון בסי' גופו ב' כתימי עדשי' בעקבותיו ובצלעותיו יש בכאן לדון על ג' דברי' א' אסי' עדשי' גופי' ב' מקום עמידתם ג' אמנין וכיוון המקום ביחד ...

אמנם מה שראוי לסמוך עליו במה שאמרה מספר ב' כתימי עדשים במקומות ההמה דה"ל מנין ומקום אפילו בלא צמצום דזה נ"ל דומה למ"ש הרמב"ם שם הלכה כ"ז וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד ממקום למקום והן אסורי' בקולר וכו' והוא מש"ס שלהי יבמות ס' ב"א שהלכו לכרכום ביתר והסכימו רוב האחרונים שטעם ההיתר כיון המנין והמקום וה"נ כיונה מנין ב' במקום פלוני ולזה לא צריך שום צמצום דהרי מקום כרכום לא מצומצם הי' ואע"ג דהרבה אחרונים פליגי על זה וס"ל דלאו מטעם כיוון המנין והמקום משווינין לי' סי' ועיי' מ"ש בצמח צדק סימן מ"ב ומזה הטעם נ"ל הצריך במהר"א מזרחי המובא בקונטרס עגונות סי' צ"א ג' נקב' כמין סגולתא דוקא וכה"ג ע"ש ולא סגי' לי' סתם במנין ומקום מ"מ להנך פוסקי' נמי נהי דמובהק לא משוי' לי' סי' אמצעי מיהו הוה ובנ"ד שהוכחנו שהוא רק חשש דרבנן מועיל סי' אמצעי אפי' למ"ד סי' דרבנן ומכ"ש דלהרמב"ם דאורייתא נמי הוה ומדרבנן בעלמא בעי' מובהקים והכא משום חומרא דא"א והכא דחששא בעלמא הוא באו ונסמוך עליהן להתיר.

ומ"מ עדיין לבי נוקפני ומיראי הוראה וטוב יותר אם יצא הדבר להתיר בלי שום פקפוק ע"כ נחזי נשית לבנו אל סי' כליו מפתח ובגד טלית קטן והנה לא הזכיר מה הי' בשארי מלבושיו אולי הי' בלוי' וסחובי' ונרקבו ע"י המים באופן שלא הכירו אפי' צבע מלבוש העליון גם לא הזכיר במה הי' ההיכר כי המפתח אם לא הי' ניכר אלא ע"י שפתח מנעול הארגו אין זה סי' כלל כמובן ואי הי' סימן מובהק במפתח או בטלית קטן הוה סי' טוב אלא שהי' צריך להודיע לדון עליו איזהו סימן מובהק ואם בט"ע הכירה האשה הכלים האלו או א' מהם יש לדון הא במשאל"ס אמרה בדדמי כמו במלחמה ולא מהימני אט"ע כמבואר בלשון התוס' בעובדא דב' ת"ח דבט"ע דנין להאמינה דאמרינן בדדמי ובדבר מועט יאמרו שאלו בעליהן של אלו עכ"ל...

ולפענ"ד לק"מ לפי הנ"ל דהכי קאמר אפי' סי' בגופו וגם בכליו מ"מ לא מהני דסי' דרבנן לא מהני אפי' צירוף כמה סי' אמצעי הא סימן בגופו וט"ע או סי' מובהק בכליו מהני דתו לא חיישי' לשאלה דכליו משום דאיכא נמי סי' אמצעי בגופו ה"ל שאלה דיחיד וכדברי הח"צ היות כן בנדון שלפנינו דהסי' שבגופו עם המנין וכיוון המקום דאפשר דהוה סי' מובהק ולכל הפחות מידי סי' אמצעי לא נפקו ובמים שאל"ס דרבנן אפשר לסמוך אהני לחוד אפי' לא שהה עליו עד כדי שיעור יציאת הנפש ומכ"ש דאיכא נמי סי' מובהק או ט"ע בא' מכליו או אפשר בכלום דה"ל כמו שאלה דיחיד ומכ"ש דהכא שראו אותו נופל למים ואי ניהוש לשאלה צריכים לומר שזה עלה מהמי' והשאליל כליו לאחר שנפל ג"כ למים הוה ג"כ כעין נפילה דיחיד וכולי האי לא חיישי' לכ"ע לפענ"ד ע"כ אם יסכים עמדי עוד א' מבעלי הוראה המפורסמים אפי' מטעמים אחרים הריני נוטה לסבול שיביי מכשורי' ודרינא בהדי' להתיר האשה הזאת ואחר שתמתין ימי הבחנה תשתרי לכל גבר דיתציבין וה' יצילני משגיאות הכ"ד הטרוד מאוד כותב בחפזי החותם פה ק"ק מ"ד א' דר"ח מרחשון תקס"ח לפ"ק. משה"ק סופר מפפד"מ.

שו"ת חתם סופר חלק ג' (אבן העזר א) סימן סה

בשריותא דהאי עלובה העגונה אשת כה' ליב הרש ז"ל מקיצע מתושבי קהלתינו יע"א יש לעיין ב' דברים א' אי ע"י הני סהדי דמסהדי על נפילתו למים אי יצאה בזה מן התורה מחזקת אשת איש לגמרי באופן שמן התורה מותרת להנשא או לכל הפחות הוי ספיקא דאורי' או נאמר היא בחזקת אשת איש לגמרי והבעל ר' ליב הרש הוא בחזקת חי עדיין.

שוב שנית יש לעיין במכתבו של הרב מגראן ובהסימנים הנאמרים שם וגם כי הבגדים הובאו לפנינו ונראו בהם סימנים כאשר יבואר וצריך תלמוד אי יש לסמוך על הני סי' ואי נמי סמכי' אסימני' כאלו אי חיישי' לשאלה או חליפין וכדומה לומר שהחליף בגדיו עם אחר ואותו נטבע ולא ר' לייב הרש.

הנה לכאורה יש לעיין בעדות האשה הנלי כי היא לבדה ראתה נפילתו למים והיא לא הזכירה לא שמו ולא שם אביו עיי' ש"ע /אה"ע/ סי' י"ז סעי' י"ח וי"ט מ"מ נ"ל דסגי בהני סימנים חתנו של ר' מאיר ור' בערליס שהי' מקיצע ונשא אשתו פה בעירנו בתוך שנה זו ובדקנו בכל יושבי עירנו ולא נמצא איש כזה אלא ר' לייב הרש מקיצע הוה כמו שמו ושם אביו ובתשובה אחרת הבאתי ראיות לזה וכאן אין אנו צריכים להאריך כי בלא בדיקה בקהלתנו הלא עכ"פ כל אנשי הספינה וגם האשה המעידה יודעת שלא בא עמהם בספינה שום יהודי אחר בכינויים הנ"ל כ"א זה ר' לייב הרש וכמ"ש בקונטרס עגנוני' אות רי"ט בשם מבי"ט ע"ש והוא ממש נידון שכ' ב"ש סי' י"ז ס"ק ס"ב ע"ש ועוד יצורף לזה עדותו של אברהם קאריטשון שהזכיר שמו ואמר כשהוא יצא מספינה הקטנה נכנס לתוכה ר' לייב הרש מקיצע הרי הזכיר שמו ושם עירו וכיון שהעיד עדותו בפ"א לפני האשה הנ"ל וכעין שכ' מהרשד"ם סימן נ"ג הובא בב"ש ס"ק נ"ח והיא הזכירה חתנו של ר' מאיר ר' בערליס א"כ גם הוא על זה נתכוון והרי אמר שר' לייב הרש שהוא מקיצע והוא חתנו של ר' מאיר ר' בערליס נכנס אחריו לספינה הקטנה לעשות צרכיו והוא יחידי שם ומיד שמע קול צעקה שזה שבספינה הקטנה נפל למים הרי מבין שניהם ידענו שזה ר' לייב הרש חתן ר"מ ר' בערליס נפל למים ואי משום חצי דבר עמ"ש לקמן אי"ה בשם תשו' מבי"ט דכיון דמעיקור הדין בעדות הראשון די ביאר ולחומר א בעלמא צריכים להשני סגי בצירוף זה. ועוד נ"ל דכל היהודים הרבי' ההמה שהי' בספינה כולם עדים בדבר כיון שידעו שבא עמהם בספינה ולפני שעה קטנה ראוהו עמהם ולשעה קלה אח"כ איננו ולא נמצא בחפש מחופש ואין מקום לצאת מהספינה לשום מקום אחר כשהיא הולכת באמצע הנהר ואין שום ספינה אחרת הלכה אז סמוכה לה כ"א הספינה הקטנה הקשורה לה ומשמשת להגדולה א"כ הוה ידיעה ברורה שנפל לתוך הנהר ובשגם שהברה יצאה שנפל א' מהם לנהר הרי כולם יודעי' ברור שזה הוא מי שנחסר מהם וקיי"ל דעדו ידעיה בלא ראי' הוה עדות גמור מן התורה היכי דהוה ידיעה גמורה ברורה כנידון שלפנינו...

אך סוגיין דעלמא דבעי' שיעור שיהוי כדי יציאת הנפש דאל"ה איכא למיחש שבמקומו שם יצא אל היבשה שבשפת הנהר כנגדו במקום נפילתו ובתשובת ב"ח סי' ע"ט כ' דשעה הוא יותר משיעור יציאת נפש בלי שום ראי' ע"ש והריב"ש סי' שע"ט כ' שיעור יציאת הנפש הוא אחר ב' שעות בתחלת שעה ג' וכן פירשו האחרונים דבריו ויצא לו כן מיבמו' קכ"א ע"ב גבי בתו של ר' נחוני' חופר שיחי' שנפלה למים שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישי' אמר להם עלתה מוכה דב' שעות הראשונות עדיין היתה יכולה לחיות במים ואמנם מהרי"ט בחלק א"ע סס"י כ"ו כ' שאינם שעות גדולות שיש מהם כ"ד ביום שלם אלא שעות קטנות המורגלו' לפעמים בש"ס ויליף ממאי דאמרי' ספ"ק דסוטה י"א ע"א מרים המתינה למשה שעה א' זכתה והמתינו לה ישראל שבעה ימים שנאמ' והעם לא נסע עד האסף מרים וכו' שם בתוס' דאיתה שעה שהמתני' מרים ע"כ לא היתה שעה גדולה מכ"ד ביום דהרי מדה טובה מרובה על א' חמש מאות וא"כ לא סגי בהמתנת שבעה ימים אע"כ שעה קטנה וה"נ ב' שעות קטנות ע"ש ונ"ל לפ"ו יהי' השיעור בקירוב מ' מינוטי'... וא"כ עפ"י דרכו של הריב"ש ששיעור יציאת נפש הוא ב' שעות בעל' לכל הפחות זמן ארבעי' מינוטי' והנה הכא לא הזכיר בעדות שהמתני' עד שיעור י"נ רק אברהם קאריטשון אמר שהמתין רביעי' שעה אך ר' שמואל איריין אמר שעמד על הספינה זמן ארוך ומשמע לנו השומעים דבריו של העד ההוא שהי' רוב היום עומד על הספינה... וכיון ששמע שזה אברהם קאריטשון אמר שהמתין רביעי' שעה והוא אמר שהוא עמד זמן ארוך משמע לכל הפחות כפלים מזמנו של אברהם שהוא ב' רביעי' שעה... וכבר כתבתי לעיל שלפע"ד כל בני הספינה הו' כאלו ראו הטביעה בעיניהם ואם כן ר' שמואל זה מעיד דבר שלם ולא חצי דבר שנפל למים ושהה שם זמן ארוך ואע"ג שהספינה הולכת היא כל שעה וא"כ אע"ג שזה עמד בראש הספינה זמן ארוך מ"מ הולך הוא למרחוק מ"מ י"ל שע"ג הספינה שעומד בגובה וגם רוויח לי' עלמא צופה ומביט למרחוק אפי' עד פרסה ויותר..

ומ"מ קשה לסמוך על זה ע"כ אעתיק לשונו של מהרי"ט שם בהא"ע ס"ס כ"ו הנ"ל אשר זה לשונו אחר שכ' ששיעורו של ריב"ש הוא שיעור גדול וע"כ שעות קטנות קאמר כנ"ל כתב א"נ התם [גבי בת ר' נחוני'] נפלה לבור שתסבך ידה באבנים שבכנין או בנקיקי הסלעים תוכל להתלות שעה וב' וג' אבל טפי לא הי' בה כח ולכך אמר עלתה אבל ראוהו שטבע בים וכסהו המים בכדי שא"א לו לאדם לחיות במים סגי דהיינו שעה קלה וכו' וכאן משערינן כמה יהי' שליט ברוח לכלוא את הרוח וכו' ואע"פ שיש אומני' שידועי' לשוט במים ויורדי' לקרקע של ים ושוהים שם הרבה אותם צריכי' אימון והרגל מרובה לכלכל את רוחם כשיעור מה ששערו ששהו בכניס' ויציא' שהם שטין אבל מי שאינו יודע לשוט ולא להעמיד ויורדי' למעמקי ים מיד הם נטרדי' והולכי' וראוי לשער שיעור זה כשיעור שבני אדם משערי' שהרי למדו מ"ש גוי מסיח לפי תומו טבע חסא דמסתמא ראה כשיעור י"נ עכ"ל. ורצונו דהראשונים למדו דסתם טביעה הוה כשיעור י"נ מדהאמין ר"נ לגוי מסל"ת באומרו סתם טבע חסא ולא הוציאו אשה מבעל' ש"מ שסמכי' על מה ששיעור הגוי בדמיונו שזה הוא שיעור י"נ של זה וא"כ ר"ח בן דוסא דיהיב זמן ארוך היינו במים שבבור שאינם מטרידי' אבל במי נהר העצומי' המטרידי' ומבלבלי' ואין לו במה לסבך מיד נטרד והולך לו וא"כ לפי דברים אלו אין ספק אצלי דרביעי' סגי...

ובתשו' אחרת כבר כתבתי שלפע"ד נשתנה הענין בדורותינו עכשיו מבדורות הקדמונים ובפרט במדינתנו דקביעי דואר ושיירות מצויות מאד ואפי' יהי' אדם בסוף גבעות עולם יכול להודיע לביתו ע"י דואר ובפרט האי גברא דלא ה"ל קטטה עם אביו ואחיו ואשת נעוריו וראה עצמו נופל למים ויודע שיהיו בני ביתו ועירו מצטערים ודואגים הרבה א"כ אלו יצא ברחוק מקום ואפי' אירע לו דבר שמחמת כיסופא ערק לעלמא הי' מודיע לביתו ע"י דואר דקביע בכל דוכתא וע"כ אם ממתינים עד שיעור שנשתכח שמו ואבד זכרו שכ' רמב"ם ולא בא ממנו שום ידיעה קרוב לוודאי לא יצא ונמלט ונהי דבכל

זה איכא למימר ולמיחש לכמה סיבות וחששות וחלילי' להתיר על סבר' זו אפי' ע"י צירוף אבל עכ"פ אמת נכון הדבר דכולי עלמא הוה כצורבא מרבנן ואיכא תרי רובא ואין כאן אלא איסור דרבנן משום חומרא דאשת איש דהיינו אחר המתנת זמן רב ונאבד שמו ואבד זכרו ולא כ' שום אגרת עלה דואר וראיתי ס' כזו בס' עזרת נשים וארכא יהיב יב"ח = י"ב חדש = ואמר שם זכר לדבר נשכחתי כמת מלב והמת משתכח אחרי יב"ח וגם בדינא דמלכותא כל שקראוהו ע"י צייטונג /עתון/ ולא בא אחר יב"ח נחשב אבד זכרו ש"מ דאינהו בקיאים דבזמן זה יכול להודיע ע"י דואר אפי' ברחוק מקום.

והנה נחזור להנ"ל בשיעור י"ג כל זה אנו צריכי' לפי הפשט דבלא שהה לא יצאה מחזקת א"א ואמנם יש לעיין בזה דבאמת בש"ס יבמות קכ"א במקומו לא הוזכר שיעור שיהוי במתני' אלא במים שיש להם סוף ולהתירה לכתחלה אבל במשאל"ס לא הוזכר כלל וי"ל שאם נישאי' אפי' לא שהה לא תצא דמיד שנפל לנהר יוצק כבר יצאה מחזקת א"א ורובם למיתה ולא דמי למים שיש להם סוף דהתם ליכא בלבול מים לא ע"י שטיפה ולא ע"י גלי דאשפלי וכמ"ש לעיל בשם מהרי"ט משאל"ס י"ל מכיון שראה נפילה רובו למיתה דהמים מטרידי' אותו וקשה להנצל עוד... אלא שבתשובה המיוחסת לרמב"ן ס' קכ"ח כתב ממתני' ספ"ג דגטין ספינה שאבדה בים נותני' עליו חומרי חיים וחומרי מתים כ' מזה מוכח כל שלא המתין שיעור י"ג אפי' ראה ספינה שנשבר' ונפלו אנשים שבתוכה לים נותנים להם חומרי חיים וחומרי מתים מן התורה כיון שלא שהה...

היוצא מדברינו אלה לנידון שלפנינו לע"ד איתתא דא אשת ר' ליב הרש מקיצע הנ"ל כבר הוסר ממנה דין אשת איש מן התורה ואם נישאית לא תצא כיון שהטביעה בתוך הנהר ברורה בלי ספק אם מעדות האשה הנלי ועדות הבח' אברהם ועוד ידיעת כל אנשי הספינה הוה ידיעה ברורה והשתא א"נ נאמר שלא שהו כדי י"ג מ"מ כיון שאח"כ מצאו אדם יהודי מת בנהר ההוא ויש סימנים הרבה בכליו שזה הוא אפי' לא יהי' מספיקי' להתיר אם לא היינו יודעי' שנטבע מ"מ השתא מצרפי' לראיית הטבעה ולא בעי' שיהוי וכמ"ש לעיל כ"ע מודים בזה ועכ"פ איכא עמודי' גדולי' לסמוך עליהם ועוד הכא איכא אברהם שראה רביעי' שעה ובמים שאל"ס לפי מהרי"ט שכל לעיל לא בעי' ב' שעות היינו מ' מינוטען אלא סגי בהכי שהמים הטרידוהו והיינו שיעור י"ג ועוד הרי חפשו חפש מחופש במקומו ולא מצאו וכיון שבמקומו אינו לחשש יציאה ממקום לא חיישי' מן התורה דהוי מיעוט שאינו מצוי ועוד שר' שמואל איריץ אומר שראוהו זמן ארוך והוא לכל הפחות פעמי' כראיתו של אברהם והיינו ב' רביעית שעה ולחד דיעה בתוס' פ"ג דסוטה היינו ב' שעות והוה שיעור י"ג א"כ בצירוף כל הנ"ל גם הרשב"א מודה בלי ספק שיצאה עכ"פ מחשש אי' דאוריית' ואין לנו אלא אי' דרבנן משום חומרא דא"א ונחזה אנן נשית לבנו בעזה"י מה יהי' בסימנים שבגופו וכליו...

והנה במה שנמצא בדלוסקמא הנ"ל כ' פאס שלו ושם נאמר שמו ושם עירו וקומידאט וידענו שלא נמצא במדינת הונגאריא עוד עיר אם הגליל ששמה כשם עירנו וגם חתימת ידי השרים בשמם וחותרם השררה הכל מעיד שמזה האיש הוא ולא מאחר ולא עבדי אינשי דמושלי פאס שלו גם נרשמו בו כל סימני גופו ופרכופו כידוע וכל אדם נזהר במכתב זה גם איננו שוכח אותו ואם ישאיל בגדו לאחר לא ישאיר בתוכו מכתב זה כידוע וגם הכא נמצא חשבונותיו עם אביו ומשותפיו בכתיבת ידו ממש שנתקיים ע"י כמה אגרות ממנו וגם ח"כ על ר' נטע הרש וכל הני לא מושלי אינשי וכעין זה כ' גם הגאון בנב"י קמא סי' מ"ג ד"ה העשיריות ע"ש ואפי' אם השאיל וועסטא שלו אין אדם שוכח בתוכו הדלוסקמא עם כל אלו הכתבים בתוכו...

אך מה יושענו זה הא אנחנו לא מצאנו הכתבים במלבושי הנטבע הנמצא הלזה רק הגוי הספן אמר שהיו אלו הכתבי' בתוך הוועסטא שלו ולפי משמעות אגרת הרב מגראן לא הי' מסל"ת ולא מהימן והוה כאלו מצאנו ביד עכו"ם כתבי' של פלוני וכי נתיר אשתו לעלמא וכבר תמה בזה הט"ז על הלבוש בס' י"ז ס"ק מ"ו ע"ש ועיי' ב"ש ס"ס קפ"ט וכל זה איירי וכו' ע"ש וא"כ לכאורה נפל היתר זה בבירא.

ע"כ נבוא לסימני כתונת ומכנסים שמצאוהו מלובש בקברו והיו מסומני' באותיו' לה"מ שהוא שמו ושם אשתו ליב הרש מאשא וכ' נב"י קמא סי' מ"ג הנ"ל דזה הוה סי' בינוני ולפע"ד הכא הוה אפי' סי' מובהק שהאשה הכירה מעשי ידיה בסימנים הנ"ל והראה לנו כמה מכתונותיו המצויינים באותיות הללו כולם שוים לאותיות הללו... והכרנו שזה הוה מעשי ידי האשה הזאת אשת ר' ליב הרש הנ"ל א"כ כסי' מובהק ביותר ונוסף על זה שהרושם שעל המכנסיים היו ב' אותיות ל"ה אותיות גדולי' מלופפות ועקומות ואות מ' הי' ממש כשארי אותיות של האשה מאשא הנ"ל והי' עומד קצת בעיקום ורחוק מהאותיות והאשה ידעה זה ואמרה שהמכנסים האלו היו לו טרם שנשאה בהיותו פנוי ונעשה הסי' הזה של שמו ע"י אחרי' שאינם בקיאי' כמותה ואחר נישואי' הוסיפה היא אות א' על שמה היינו אות מ' שמורה על שמה מאשא והנה זה הוה סי' בצמצום מקום יותר מנקב יש בצד אות פלוני ולא ימצא אפילו באחד מאלפי אלפים באותן שעל סי' אלו יש לסמוך בכל איסורי דאורייתא בלי ספק ופקפוק כלל לומר שהי' הכתונת ומכנסים אלו של ר' ליב הרש מקיצע.

ורק אך חשש שאלה אולי ר' ליב הרש יצא מן המים והשאיל כתונת ומכנסים אלו לאחר ואותו נפל למים ונקבר ע"י הספן הנה ידוע מ"ש מהרי"ט והובא בק"ע סי' שפ"ב מי שיצא מביתו מלבושי' שעליו לא הי' משאיל לאחריים וישאר ערטלי ולא חיישי' שנתן מלבושי' לאחר ולקח את בגדיו ולבשם דלהא ודאי לא חיישינן שיעשו דברים של בטלה עכ"ל והכא כ"ע חזו לי' בספינה שלא הי' אז מלובש אלא בכתונת ומכנסים כי הי' בבקר כשיצא לעשות צרכיו והבגד קצר וועסטא שידוע אם יפשיט כתונת ומכנסים אע"ג שישאיר על עצמו וועסטא נשאר ערטלי ערום כיום הולדו ולפי הנ"ל לא חיישי' לזה לשאלה וחליפי' כי האי גוני וידוע מ"ש מהרא"י בשם ר' אלי' אם ידוע שלא הי' עמו אלא כתונת א' יש לסמוך על כתונת לחוד וה"נ כל אשר לו השאיר בספינה ולא הי' עמו אלא כתונת זה כשנפל במים א"כ אפי' יצא במקום אחר לא הי' משאיל כתונתו עכ"פ והי' ראוי להתיר ע"ז אך לא אכנס בפרצה דחוקה כי יש לנו פתח מרווח בעז"ה...

וכבר כתבנו לעיל שהדלוסקמא עם כתבי' שלו לא מושלי ולא מכרם אך הואיל ולא ראינו אותם בידו ממש רק ביד הגוי ניהוש
 שמה נאבדו ממנו ומצאו הגוי הזה ונאמר ר' ליב הרש שנפל למים יצא במקום אחר השאיל כתנתו ומכנסים שלו לאחר ואותו אחר
 נטבע ומצאו זה הספן וזה עצמו ה' שמצא ג"כ הדלוסקמא של כתבי' של ר' ליב הרש ואין לך נפילה דיחיד גדול מזה וכ"ע מודה
 דלא חיישי... ע"כ כיון דבררנו לעיל דבלאו כל הני מילי כבר יצאה האשה מאיסור דאוריית' מכמה טעמי' חדא כיון שעדות הטביע'
 במים ה' עדות ברורה אפי' לא שהו שיעור י"נ כיון שנמצא עכ"פ איש אחד נטבע ויש בו קצת סי' אפי' שאינם ראויים לסמוך
 עליהם מ"מ מצרפי' להטביעה ולא בעי שיעור י"נ דאפי' רשב"א מודה לזה ושכן דעת הריב"ש וה"ה בהרמב"ם ומהריב"ר ב'
 ומבי"ט ומהו' בצלאל אשכנזי ז"ל ועוד כיון שחפשו חפש מחופש רביעי' שער במקומו הוה כשיעור י"נ ועוד עדותו של ר' שמואל
 שעמד זמן ארוך על הספינה ואם תמתין עוד זמן יב"ח ולא יזכר ולא יפקד עוד אם כן בזה"ז הוה לענין זה בכ"ע כת"ח וה"ל
 תרי רובא רוב הנטבעי' אינם יוצאי' אפי' בלא שהה כשיעור י"נ ורוב היוצאי' מודיעים לביתם א"כ מצירוף כל הנ"ל עכ"פ
 יצאה מאי' א"א דאוריית' ושוב לענין איסור דרבנן משאל"ס נסמוך על סימני' הנ"ל לדעתי בלי שום פקפוק ע"כ אם יסכימו עמי
 חכמי העיר הזאת ואציליה למטינא שיבא מכשורי להתיר אשה מאשא אשת ר' ליב הרש ז"ל מקיצע אחר שתמתין י"ב חדש מיום
 טביעתו ואז תהי' שריא להתנסבא לכל גבר דתתיצביין בהסכמת חכמי העיר הנלע"ד כתבתי פה ק"ק פ"ב מש"ק כ"ו טבת תקפ"א
 לפ"ק. משה"ק סופר מפפד"מ.